Practici funerare, cult și sacru în arheologia epocii fierului din spațiul nord-vest pontic*

CZU: 903.8″638″

Andrei COROBCEAN 0000-0002-9886-301X

Dincolo de semnificația simbolică a sesiunii științifice, care este dedicată memoriei profesorului Ion Niculiță, abordarea unor probleme este importantă în contextul evaluării moștenirii științifice, pe care ne-a lăsat-o regretatul dascăl. Una din direcțiile de cercetare asupra căreia a insistat Ion Niculiță a fost problema reflectării fenomenelor religioase în ansamblurile de vestigii ale epocii fierului din spațiul nord-vest pontic. Tratarea acestei probleme este indispensabilă astăzi și de numele regretatului Tudor Arnăut, care i-a fost discipol și care a realizat o sinteză despre spațiile sacre și practicile funerare, editată postum.

Domeniul practicilor funerare și al interpretării vestigiilor arheologice din perspectiva fenomenelor religioase reprezintă un teren destul de riscant pentru interpretarea arheologică, în general. La fel ca și orice încercări – mai mult sau mai puțin reușite – de reconstituire a unor manifestări, fenomene și practici culturale, sociale, etnodemografice sau politice, cele asociate aspectelor religioase prezintă numeroase controverse și speculații, determinate de natura informativă limitată a materialelor arheologice. Analogiile etnografice, referințele la materialele antropologiei culturale, foarte importante într-o abordare fenomenologică a structurilor funerare și a celor asociate cultului, doar completează argumentele în favoarea unor căi posibile de interpretare, fără a oferi soluții categorice.

Cercetările din ultimele decenii, efectuate la siturile arheologice din epoca fierului din regiunea nord-vest pontică, în special din spațul pruto-nistrean, au scos la iveală structuri și contexte arheologice, care au fost asociate fie practicilor funerare obișnuite, fie celor de cult, de sacrificiu sau magico-religios. Un deosebit interes îl prezintă astfel de vestigii sau structuri, desco-

* Cercetare realizată în cadrul proiectului 20.80009.1606.14 „Patrimoniul arheologic din epoca fierului în regiunea Nistrului Mijlociu și bazinul râului Cogâlnic: cercetare interdisciplinară și valorificare științifică”.

perite în contextul așezărilor, de unde și tendința de a trata niște manifestări ritualice de sacrificiu. În această privință sunt relevante materialele de la Hansca „Toloacă", Saharna Mare, Saharna Mică etc. Un caz aparte și cu multe necunoscute îl prezintă incinta fortificată de la Stolniceni „Cetate", a cărei funcționalitate este încă incertă, din cauza prezenței unei serii de amenajări funerare și nefunerare.

Studierea necropolelor, fără a discuta despre înmormântările izolate, nu poate fi considerată astăzi suficientă pentru concluzii categorice referitoare la evoluția ritualului funerar din epoca fierului, mai ales în ceea ce privește schimbările în tratarea defuncților, înlocuirea inhumației cu incinerația și caracterul biritualismului specific comunităților de la mijlocul mileniului I a. Chr.